

собі послуги, то чиста корисність, яку він отримує, є різницею корисності послуг і витрат, що виникають у нього при наданні цієї послуги: $P_{gg} = P_g - Z_g$.

Висновки

Запропонований у роботі метод розв'язування оптимізаційних задач перерозподілу прав у рамках квазіринкового подання взаємодій рівнів державного управління дає змогу проводити економіко-математичне дослідження моделей як держави, так і інших ієрархічних систем. Економічний аналіз багаторівневих моделей показує, що внаслідок трансакційних витрат перерозподіл прав з початкової концентрації не забезпечує досягнення всіх прав управління тих рівнів, на яких забезпечується найбільша ефективність надання послуг суспільству. Програмна реалізація методу (C++) на РНС наведена в [5].

Список використаної літератури

1. Коуз Р. Фирма, рынок и право. - М.: Дело, 1993.
2. Капелюшников Р.И. Экономическая теория прав собственности (методология, основные понятия, круг проблем). - М.: ИМЭМО АН СССР, 1990.
3. Зилькарнаев И. У. К проблеме определения границ экономической самостоятельности субъектов РФ // Экономика и управление. - 1995. - № 3.
4. Minsky M., Papert S. Perceptrons: An Introduction to Computational Geometry. - MIT Press, Cambridge, Mass., 1969.
5. Роговський Ф.Б., Цокурєнко А.А. Математические методы анализа экономических систем: В 2 кн. - К.: Наук. думка, 2001. - Кн. 2.

А. Сірко,

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри економіки
Вінницького інституту економіки ТАНГ

Н. Найдич,

кандидат економічних наук, доцент
Київського національного
торговельно-економічного університету

Ефективне функціонування корпоративної властивості - стратегічний напрямок формування громадянського суспільства

Формування громадянського суспільства - стратегічна мета, що визначає зміст і напрямок сучасних трансформацій економіки. Громадянськість суспільних відносин у нашому розумінні полягає не лише в формальному підпорядкуванні діяльності владних структур інтересам суспільства - через систему виборчих процедур, делегування повноважень, а й шляхом постійного і дієвого контролю громадян за функціонуванням влади. Повноправними суб'єк-

тами ринкового господарства і правової демократичної держави є лише громадяни. Виходячи з цього держава, підприємства, профспілки та інші владні структури є лише інститутами, створюваними людьми для власної життєдіяльності, а тому вони наділяються певними правами в обсязі, необхідному для обслуговування реальних потреб громадян.

Одним із таких економічних інститутів виступає корпорація. Корпорація - основна організаційна форма соціального ринкового господарства, представлена акціонерними компаніями, концернами, холдингами, консорціумами, фінансово-промисловими групами та іншими інтегрованими формуваннями. Колективне прийняття рішень і розподіл функцій власності і управління, можливість об'єднання капіталів і вилучення будь-яким власником своєї частки шляхом вільного продажу, залучення заощаджень населення через фондовий ринок - усі ці переваги перетворили корпорації на найбільш ефективну, потужну і перспективну форму організації підприємницької діяльності. До того ж акціонування відіграє вирішальну роль у формуванні так званого середнього класу як гаранта стабільності політичної системи і функціонально забезпечують сучасну глобалізацію господарського життя.

Колективному характеру корпорації об'єктивно притаманні внутрішні протиріччя, пов'язані з анонімністю і знеособленістю акціонерного капіталу, бюрократичним типом керівництва, потенційно можливою непорядністю менеджерів та інших акціонерів. Якщо держава не забезпечує належного контролю і регулювання їх діяльності, латентні недоліки перетворюються на явні, стають деструктивними чинниками.

Корпоратизація підприємств в Україні є основою роздержавлення і приватизації великих державних підприємств. Суспільство використовує цю організаційну форму господарювання, не маючи власного досвіду та інституцій, що її забезпечують. Тому проблема становлення та ефективного функціонування акціонерних відносин стала однією з найбільш важливих і найменш розроблених з наукового і нормативно-правового погляду у вітчизняній економіці.

Створення корпоративного сектора, масова приватизація разом з тим зумовили виникнення низки проблем щодо реалізації прав власності акціонерів. Так, розпорошення власності серед дрібних акціонерів призвело до втрати реального власника акціонованого підприємства, здатного визначати стратегію його розвитку в ринковому середовищі; формальне переадресування власності від держави до населення не забезпечило підприємствам жодних коштів для їх розвитку. У структурі власності більшості приватизованих підприємств перевагу дістали їх менеджери, які внаслідок попередніх реформ у сфері управління підприємствами були фактично наділені правами власника без майнової відповідальності. Інакше кажучи, керівники підприємств реально вийшли з-під контролю як держави, так і самих акціонерів, маючи можливість приймати рішення, що ведуть до знецінення акцій. Унаслідок недосконалості законодавства та низької корпоративної культури "дрібні акціонери" не в змозі впливати на дії органів управління корпорації та належним чином реалізовувати свої права; нерозвинутість вторинного ринку цінних паперів не дозволяє акціонерам вдаватися до рішучих дій, їм бракує можливостей реалізувати свої акції за ринковою вартістю.

Врешті-решт формальна приватизація не сприяла трансформації відносин власності, зокрема, корпоративовані підприємства не отримали ефек-

тивних власників і стратегічних інвесторів, а права акціонерів виявилися юридично і практично не захищеними, чим було створено підґрунтя для економічних зловживань. "Реальність поки що така, - заявив на з'їзді промисловців і підприємців Президент України Л.Д. Кучма: у минулому році збитково працювали 62 відсотки від усіх приватизованих підприємств... Не кращі справи з соціальним аспектом наслідків приватизації - після її проведення справи з виплатою заробітної плати працівникам нерідко погіршуються" [1]. Такі наслідки корпоративізації підприємств стали "платою за політизацію і соціалізацію процесу, за можливість швидкої приватизації в країні практично без приватного капіталу, в комуністично орієнтованому соціальному середовищі" [2].

Беручи до уваги характер акціонерної власності, складність організації ефективною і прозорою для акціонерів структури управління акціонерним товариством взагалі, а також враховуючи особливості становлення корпоративного сектора в перехідній економіці інверсійного типу, можна стверджувати, що сфера корпоративних відносин в економіці являє собою зону підвищеної конфліктності контрагентів економічних відносин. Виникнення конфліктів в акціонерному середовищі можливе: між акціонерами та менеджерами; між акціонерами та найманим персоналом підприємства; між акціонерами та особами, що прагнуть встановити контроль над корпорацією; між окремим акціонером та рештою співвласників акціонерного товариства. Упродовж кількох попередніх років держава, по суті, ухилилась від будь-якого контролю за використанням належної їй частки акцій і впливу на менеджмент приватизованих підприємств. Спроби налагодити механізм реалізації державних корпоративних прав через інститут уповноважених осіб, довірче управління поки що не дають бажаних результатів.

Сфера акціонерних відносин в Україні слабо відрегульована законодавством. Окремі права і обов'язки акціонерів захищені різними законами, що свідчить про їх переважно загальне спрямування. Цілу низку важливих аспектів функціонування акціонерних товариств державою залишено на розгляд самих акціонерів, що не виправдано як з погляду рівня корпоративної культури в країні, так і функцій самої держави в сучасній економіці. Проте навіть застосування чинного законодавства виявляє чимало фактів протиправних дій керівників приватизованих підприємств стосовно акціонерів та інвесторів. З урахуванням цього перехідне суспільство потребує реформування судочинства, яке б забезпечило фактичну рівність прав сторін у процесі розв'язання конфліктів.

Велику роль у гарантуванні безпеки прав власності акціонерів, особливо дрібних власників, в умовах ринку відіграють процеси концентрації акціонерного капіталу. Світовий досвід показує, що концентрація власності деякою мірою спроможна навіть компенсувати недоліки правової системи. Вона забезпечується шляхом перерозподілу прав власності на користь більш ефективних економічних агентів у випадках, коли власники не можуть чи не намагаються встановити дієвий контроль за менеджментом корпорації. Механізм перерозподілу прав власності діє на основі поглинань та банкрутств неефективних фірм, що, як правило, спричиняє наступні зміни у їх менеджменті. За деякими дослідженнями, в середньому українські підприємства з концентрованою власністю працюють на 20-27% ефективніше порівняно з приватизовани-

ми підприємствами, акції яких було розпорошено серед численних дрібних акціонерів [3].

Для здійснення концентрації власності та формування ефективної акціонерної власності в Україні необхідні такі обов'язкові умови: доступність та прозорість інформації щодо діяльності корпорацій; проведення державою послідовної політики, спрямованої на зміцнення майнової відповідальності підприємств та процедури банкрутства у відповідних випадках, а також законодавчо регламентованого механізму поглинань неефективних компаній.

Таким чином, забезпечення ефективного функціонування корпоративних відносин є важливою умовою і показником успіху економічних трансформацій у створенні громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Закріпити і розвинути позитивні тенденції в економіці та соціальній сфері: З виступу Президента України Л.Д. Кучми на ІХ з'їзді Українського союзу промисловців і підприємців 29 берез. 2001 р. // Уряд. кур'єр. - 2001. - 31 берез. - С. 5.

2. *Пасхавер О.* Перспективи підприємництва: приватизація і накопичення капіталу/ Реформи на Україні: ідеї та заходи / За ред. Я. Ширмера і Д. Спелбекера. - К.: Альтерпрес, 2000. - С. 121.

3. *Адресова Т.Б.* Приватизація, структура власності та робота підприємства // Держ. інформ. бюл. про приватизацію. - 2001.- № 2.- С. 58.

Я. Холмянський,

кандидат технічних наук,

старший науковий співробітник Донецького інституту внутрішніх справ при Донецькому Національному університеті

Нова наукова концепція державного управління процесом реструктуризації вугільної галузі

Реструктуризація вугільної галузі відбувається зовсім не за сценарієм, розробленим раніше державою: обсяг видобутку вугілля зменшується, рівень травматизму, особливо смертельного, зростає, а збиткові вугільні шахти, що закриваються, завдають економіці держави та навколишньому середовищу більше шкоди, ніж користі [3-5].

Усе це є наслідком відсутності об'єктивної, дієвої системи державного управління процесом реструктуризації вугільної галузі. Створити таку систему не пізно, але при цьому (адже реструктуризація вже відбувається) необхідно врахувати всі об'єктивні закономірності, що діють зараз у сфері поведження з підземним простором*, а також врахувати всі попередні помилки щодо реструктуризації вугільної галузі.

* Сфера поведження з підземним простором шахт, за задумом автора, складається з двох галузей: вугільної та використання підземного простору, а також з органу міжгалузевого державного управління.